

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG EGYH. FŐTANÁCSÁNAK AUG.
30. 31. ÉS SEPT. 1. NAPJAIN TARTOTT GYÜLÉSE.

A főt. püspök úr megnyitó beszéde.

Mlgs. és főt. Egyh. Főtanács!

Midőn tisztemből kifolyólag atyafiságos szeretettel üdvözlém ez alkalommal is egyh. főtanácsunk egybegyült tagjait, nem keresek más szavakat, mint a melyeket a viszonttalálkozás örömrzése önként ajkaimra ad: Isten hozta mindnyájokat!

Egy év után ismét együtt vagyunk, hogy egyházunk ügyei fellett tanácskozva, annak szükségéit a lehetőleg kipótoljuk, fejlődését anyagi és szellemi irányban előmozditsuk; általában kultur-missiói feladatának teljesítésére minél alkalmasabbá tegyük.

Kultur-missiót említek, nem csupán az eszmetársulásnál fogva, a mennyiben jelen főtanácsú gyűlésünk az erdélyrészi kultur-egylet alakuló közgyűlésével történetesen összetalálkozott, hanem mert úgy vagyok meggyőződve, hogy jelen polgáriassodásunk alapját tényleg a keresztény vallás vetette meg. A legelső kultur-egylet szerintem azokból a szegény halászokból és vámszedőkből alakult, a kik a Krisztus lobogója alatt egy új erkölcsi világrend megalapítására egyesültek. A kereszténység alapelvei biztosítják ma is a valódi kulturát. A hol ezek kormányozzák az érzéseket, ezek irányozzák a cselekedeteket, ott az érdekek harcza megszűnik s az emberek mint egy család tagjai simulnak egymáshoz. Ez irányban működni van hivatva a mi egykor csak erdélyi, de ma már magyarországi unitárius vallásközönségünk is. Ez a mi kulturális missiónk, a mely csak azért is elismerést igényel a közvéleménytől, mert sohasem helyezte magát ellentétbe a nemzeti törekvésekkel; valláosságunk sohasé ütközött össze hazafiságunkkal; egyházi államunk nem volt és nem is lesz soha akadály polgári államunk egységének.

De talán igenis messze távoztam feladatomtól, mely jelenleg nem más, mint a mlgs. és főt. E. Főtanács becses figyelmét felhívnom azon teendőkre, a melyek ez alkalommal is reánk várnak s az melyek egyfelől vallásközönségünk egy évi pályafutásának s ez idő alatt elért eredmények megbirálásában, másfelől további haladásunkra nézve a szükséges előkészületek megtételében, ugyszólván útitervünk megállításában összpontosulnak.

A mi az előbbire, közelebb múlt évi munkálkodásunkra s az elért eredményekre vonatkozik, erre nézve a nemsokára felolvasan-

dó évi jelentések, valamint a megvizsgálandó jegyzőkönyvek teljes világot fognak vetni. Azokra ennél fogva én kiterjeszkedni nem fogok. De van egy dolog, a melyről e helyen is megemlékezni kötelességemnek ismerem. Értem a főrendiház ujjaszervezésére alkotott és már szentesített országos törvénynek azon pontját, mely szerint jövőre a mi egyházunknak hivatalban idősebb egyik elnöke, azaz püspöke vagy főgondnoka a főrendiháznak tagja lesz.

Mlgs. és főt. E. Főtanács! Arra nézve, hogy egy törvényhozó testületben az egyház főnökeinek, mint olyanoknak, legyen-e helyök vagy ne legyen? eltérők lehetnek a nézetek; de hogyha valamelyik egyháznak e jog megadatik, abban a többi hasonló egyházak is részesíttessenek, erre nézve, azt hiszem, hogy legalább közöttünk véleménykülönbség nem lehet. E szempontból tekintve a dolgot, és szemről a vonatkozó országos törvényt egyházunkra nézve egy oly vivmánynak tartom, mely részben ismét vallásunkat Magyarországon törvényesítő 1848. évi 20. t.-cz. kiegészítésüül és végrehajtásául szolgál. S e nagy elvi vivmány mellett előttem legalább másodrendü kérdéssé válik az, hogy egyházunk elnökei közül csak egyik és nem mind a kettő ruháztatott fel a főrendiházban tagsági joggal, a mi mellett annak idejében — elismeréssel jegyzem meg — a napi sajtóban is több hang emelkedett; sőt az országházban is megtétetett az indítvány. E nagy elvi vivmány mellett abból se csinálók kérdést, hogy nem ránk bizatott elnökeink közül egyiket vagy másikat magunknak jelölni ki, minthogy ez különben is a vonatkozó törvény egész szellemével és alapelveivel ellenkezett volna. Szóval én ezen törvényben egyházunkra nézve csak az előnyt, jobban mondvá az erkölcsi nyereséget nézem és ezt annál nagyobbának tartom, mert egyházunknak ily módon lett figyelembe vételére nem magunknak kellett szót emelni s az ellen sem a képviselő-, sem a főrendiházban egyetlen hang sem emelkedett; a mi bár önként érthető egyházunknak törvényes létjogából, mégis oly jele az időeknek és korszellemnek, a mely minket csakör ömmel tölthet el.

A lehető rövidség okáért a jelen főtanács előtt álló tárgyakat sem fogom egyenként elősorolni. A tárgysorozatban azok is mind fel vannak tüntetve. Legyen szabad azonban itt is csupán egy dolgot kiemelnem: az államsegélynek gymnasiumaink részére az 1883. évi XXX. t.-cz. értelmében leendő igénybevétel iránti javaslatot.

Méltán a legnemesebb örömrzés töltheti el keblünket mlgs. és főt. egyh. főtanács, ha elgondoljuk, hogy tanintézeteinket több mint 300 éven át tisztán önerőnken, hiveink buzgóságából és áldozatkészségéből tartottuk fenn, gyakran oly ellenséges áramlatok közepette is, a melyek egész egyházunkat megsemmisítéssel fenyegették. Most sincs okunk azokat féltetni. Mert megengedem én azt, hogy lehetnek s vannak is fogyatkozásai és hiányai tanintézeteinknek, de arról is meg vagyok győződve, hogy azok semmiesetre se tartoznak az utolsók közé hazánk e nemü tanintézetei között s jelen állásukban is nemcsak egyházunknak, hanem magának az államnak is hasznos szolgáltatást tesznek. Mindazáltal nem szabad szemet hunynunk két do-

log előtt. Egyik az, hogy tanintézeteteinknek jelen állapotban való fentartása is oly megtagadást kíván tanárainktól, a minőt a létért való küzdelem eme korszakában hovatovább mind nehezebben kívánhat meg tőlük maga az egyház is. A másik az, hogy még így is abban a nagy versenyben, mely a gymnasialis oktatás terén az újabb időben kifejlődött, elmaradással vagyunk fenyegetve és akkor csakugyan utolsók lehetünk, a mit bizonyára nem óhajtunk. Mert bár hiveink áldozatkészségét nincs okom kétségbe vonni, hisz ennek naponként megragadó példáit látjuk, meglevő tanáraink fizetésének javítása, számuk szaporítása, általában gymnasiumainknak a vonatkozó törvény értelmében leendő felszerelése és berendezése sokkal nagyobb mérvű áldozatot kívánnak, minthogy azokat önmagunk a legjobb akarattal s a legnagyobb buzgóság mellett is meghozhatnók. Ezeknek megfontolása indította E. K. Tanácsunkat arra, hogy a törvény által is kilátásba helyezett államsegély megnyerése iránt a szükséges lépések megtétesse. E javaslat a mlgs. és főt. egyh. főtanács egyik legfontosabb tárgyát fogja képezni. Ajánlom ezt ismételten becses figyelmébe. Valamint általában tanácskozásainknál a mi unitárius egyházunk hagyományos szellemének: az egyetértésnek, a vélemények kölcsönös tisztelőben tartásának, minden személyes versengés kikerülésének, az atyafiságos szeretetnek megőrzését kérve és várva: jelen főtanács gyűlésünket ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Az Egyházi Képv. Tanács jelentései.

1. Püspöki jelentés.

Méltóságos és főt. egyházi Főtanács!

Mult évi egyházi főtanácsunk óta lefolyt időközről szokásos jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

1. Mindenekelőtt a legmélyebb hálával hozom tudomására egyházi főtanácsunknak urunk és királyunk ő felségének azon fejedelmi tényét, melyszerint pipei egyházközségünknek templomépítési célokra közelebről 100 azaz egyszáz forintot kegyeskedett magán pénztárából segélyképpen adományozni.

Ugyancsak ő cs. és apost. kir. felsége Kis György József domboi isk. mester afiát a népnevelés terén kifejtett sok évi működése alatt szerzett érdemei elismerésül a koronás ezüst érdem kereszttel kitüntetni kegyeskedett.

2. Belső embereinket illetőleg évek óta nem történt annyi változás, mint a lefolyt esztendőben, részint halálozások, részint nyugalmaztatások folytán. Névszerint:

a) Lelkészeink közül Szentmártoni Kálmán, ny. szt. mártóni, Péterfi Sámuel szt. ábrahámí, Kis Mózes pipei és Györfi Sándor, szt. háromsági lelkész afai elhalálozván, Péterfi Sándor hévizi, Ferenczi József gyagyí és Hadnagy Pál ny. gálfalvi lelkész aai pedig több mint 40 évi szolgálat után saját kérésükre nyugalmaztatván, helyökbe

Ny. szt. Mártonba Fazakas Lajos l. j. Szt. Ábrahámra Péterfi Mihály kedei l. Pipére Székely Zsigmond l. j. Szt. Háromságra Pap Sándor kadácsi l. Hévizre Mózes Mihály datki l. Gyagyba Gálfalvi János végzett papnövendék, Ny. Gálfalvára Nagy János nyomáti l. továbbá ezen rendelkezések következtében megürült ekklesiákban u. m. Kedébe Bartók Endre l. j. Kadácsba Bakó Lajos verespataki l. Datkra Dombi János alsó rákosi l. Alsó-Rákosra Mátyás János l. j. s végre Nyomátra Pető Mózes szt. gericzei isk. mester afiait rendeltem ki.

Ezek szerint ez évben 4 lelkész jelölt és egy isk. mester aa. nyert lelkészi alkalmaztatást. Sőt gagyí ekklesiánkba l. j. nem kapván, kénytelen voltam egy végzett papnövendéket rendelni ki, a szigorlatnak a maga idejében utólagosan leendő letétele feltétele mellett.

Üresedésben van a verespataki lelkészi állomás. Kapcsolatban a fennebbiekkel érdemes dolognak tartom följegyezni azt, hogy ez évben 2 lelkész ünnepelte meg lelkészi jubileumát u. m. id. Gálfalvi István ürmösi l. aa 50 és Albert János tordai l. aa 40 évi szolgálatuk után. S Isten jóvoltából mindketten még hű munkásai az Úr szőlőjének.

b) Iskola mestereknek kinevezettek, mult évi jelentésem rendjén ürességben levőknek jelzett kááli ekklesiánkba Tóth Károly a sz. kereszturi állami tanító képezdeből tanítói oklevél megszerzése feltétele mellett; pipei ekklesiánkba, miután ott községi iskola állíttatott, Gyulai Ferencz községi tanító. Továbbá Szt. Gericzére Májai Gábor okleveles tanítójelölt.

c) Ürességben van most is a szt. benedeki mesteri állomás; továbbá a h. karácsonfalvi, honnan Székely Mózesnek fegyelmi úton lett elmozdítása után az állomás még nem töltetett be, de ideiglenesen az isk. mesteri teendőkről gondoskodva van nyug. lelkész Siménfalvi Sándor aaval s végre a dézsfalvi, honnan az isk. mestert Péter Józsefet, mint besorozott katonát 3 évre katonai szolgálatra behívták s kimentenem a nagyméltóságú vall. és közoktatásügyi ministeriumhoz tett folyamodással sem sikerült.

3. Papi szigorlatot az 1884/5 isk. évben az egyh. főtanács által mult évben megállított új szabályzat következtében egy papnövendék sem tehetett, miután e szabályzat értelmében a hároméves tanfolyamot a közelebb mult isk. évben végzett papnövendékek csak a következő isk. év végén tehetnek szigorlatot. Különben még 4 papjelöltünk van rendelkezés alatt.

4. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban az 1884-ik évben:

A) kereszteltetett:	a) fiu	1100
	b) leány	1047
	együtt	2147 uj születt.

84-el kevesebb mint 1883-ban. Ezekből házasságon kívül született 183, a mi az összes születtek számának 8.5% levén, ez a mult évekhez képest a vallás erkölcsi életnek némi javulására mutat.

B) konfirmáltatott a) fiu 435
 b) leány 455
 együtt 890; kevesebb 9-el mint 1883-ban.

C) összeeskettetett a) mentvénnel 239
 b) hirdetéssel 312
 együtt 551 kevesebb 8 párral, mint 1883-ban.

D) meghalt a) férfinemből 692
 b) nőnemből 679
 együtt 1371 kevesebb 18-al, mint 1883-ban.

E) átállott hozzánk 363
 " tőlünk más vallásra 54
 e szerint 309 több jött hozzánk, mint a mennyi tőlünk más vallásra tért.

F) a lélek szám az 1884 évi adatok szerint tesz 56.428-at
 " " 1883 " " " volt 55.245

s így a gyarapodás 1183, a mi tekintettel arra, hogy a szülöttek 776-al multák fölül a meghaltakat s átállások utján is 309 lélekkel szaporodott egyházunk, csaknem pontosan megfelel az ez uton mutatkozó szaporodásnak.

5. Vizsgálatot ez évben csak budapesti ekklesiánkban tarthatam, melynek anyagi és szellemi gyarapodását egyaránt örvendetesnek jelezhetem. Miután a vizsgálatról felvett jegyzőkönyvet az E. K. Tanácsnak beadtam s abból Mlgs. és főt. egyh. főtanács is részletes ismeretet szerezhet magának ez ekklesiánk ügyeinek állapotáról, ezeknek előterjesztésével nem kívánom az időt elfoglalni. Nem mulaszthatom el azonban ez ekklesiánkat ez alkalommal is egész vallás közönségünk becses figyelmébe ajánlani. Mert igaz, hogy ekklesiáink között különbséget nem tehetünk s egyik ép oly drága és becses nekünk, mint a másik. De az is igaz, hogy budapesti ekklesiánk fenntartásához és gyarapításához oly specialis érdekek fűződnek, a melyekért nagyobb mérvű áldozatokból sem szabad visszarettenünk. E specialis érdekeket ismerve, támogatnak budapesti ekklesiáink fenntartásában angol és amerikai testvéreink is, kik a szokott évi segílyt ez évben is megküldeni szivesek voltak. Valamint Nagy-Ajtai Incze Mihály aa. ez év elején tett nagybecsü adományai közül egy ezer forinttal szintén budapesti ekklesiánkat örvendeztette meg. A miért e helyen is köszönetemet kifejezni kedves kötelességemnek ismerem; szivesen nyilvánítva ezt azoknak is, a kik nem szünnek meg habár kissebb összegekkel is ez ügyet támogatni.

Kapcsolatban a fennebbiekkal, nem mulaszthatom el följegyezni, egy amerikai hitrokönök látogatását. Bixby Jakab meadville-i tanár ur a mult évet Németországban töltvén, september havában szives volt a mi meglátogatásunkra Drezdából Kolozvára jöni. Nem szükség mondanom, hogy mindent megtettünk az ő szives fogadta-

tására, sőt gondoskodtunk arról is, hogy a vidékre is egy kis kirándulást tegyen. E végre Kovács János tanár afia társaságában, a kit már különben is Amerikában történt utazásából személyesen ismert, egy körutat tétettünk Bixby urral Jára, Toroczkó, Várfalva, Rákos, Kövend, Bágyon és Tordán át, alkalmá nyilván e szerint több ekklesiánkban megfordulni. Budapesti hiveink hasonló szíveséget tanusítottak amerikai barátunk iránt, a ki visszamenő utjában épen a mi őszi urvacsora osztásunk alkalmával levén Budapesten, ottani isteni tiszteletünkre is jelen volt s részt vett velünk — mert akkor én is Budapesten voltam — az urvacsorában, megnézte templomhelyünket megtudakozta terveinket s ígéretet tett, hogy igyekezni fog amerikai testvéreinket ügyeink iránt lelkesíteni, a mint ő maga tényleg csakugyan lelkesült. S ígéretét már be is váltotta annyiban, hogy Magyarországon tett látogatásáról, velünk való érintkezéséről, hazánk, nemzetünk, egyházunk és vallásunknak lelkére tett benyomásairól egész elragadtatással nyilatkozik közleményeiben, melyek az amerikai folyóiratokban tőle megjelennek. Nem kétlem, hogy e közleményeinek erkölcsi haszna mellett, még anyagi haszna is lesz. Látogatása minden esetre kedves emlék fog maradni reánk nézve is.

6. A Dávid Ferencz alapítványból kezelésem alatt levő tőke mult évi jelentésem szerint 1071 frt 19 krt tett. Ma 1411 frt 77 krt. teszen. Évi gyarapodás e szerint 370 frt 58 kr. a mi legnagyobb részben a tőkésítésre rendelt kamatokból gyült. A megelőző összeget hozzáadva 1879-ben vallásközönségünk pénztárába beadott 11.549 frtban az alapítvány összege 12.960 frt 77 kr. A kamatokból segélyezésre öt év alatt már kiadatott 2500 frt.

7. A mint már belső embereink változásáról szólva érintettem, utóbbi főtanácsunk óta Szentmártoni Kálmán, Péterfi Sámuel, Kis Mózes, Györfi Sándor lelkész aai. hulltak ki sorainkból, a kikhez hozzászámítva ugyancsak ez évben elhunyt Koronka Antal nyug. esperes és lelkész aát, egy év alatt öt lelkészünket vesztettük el a halál által, a mi tekintve lelkészeink létszámát, megdöbbentő nagy adó s annyival fájdalmasabb, mert csaknem mindnyájan még a munka bíró férfikorban hagyták itt az általuk lelkiismerettel mivelte mezőt. Egyh. tanácsos aai közül elhunytak Bedő Sándor és Fekete Károly. Legyen e kegyeletos megemlékezés egyházunk iránt tanusított buzgalmunknak örök pecsétje. Nyugodjanak mindnyájan csendesen!

8. Közigazgatási tan- és pénzügyi, valamint törvénykezési ügyeinkről az E. K. tanács évi jelentéséből nyerend további értesülést a mtgs. és főt. egyh. tanács. Legyen szabad azonban ide vonatkozólag a magam részéről annyit megemlítenem, hogy országgyűlési képviselőségem miatt az E. K. tanácsnak csak tiz ülésében nem vehettem személyesen részt az egész év folyamában.

Mindezekután Istennek szent áldása legyen jelen egyházi főtanácsai gyűlésünkön is.

Ferencz József
unitárius püspök.

2. Közigazgatási, tanügyi és pénzügyi jelentés.

Nyugodt öntudattal teljesíti E. K. Tanácsunk azt a köteleességet, hogy egy évi kormányzásáról a Méltóságos és Főtisztelendő Egyh. Főtanácsnak beszámoljon; nyugodtsággal és a megelégedés érzetével jelentheti, miszerint az újabb politikai meg társadalmi változások által teremtetett új viszonyok között is vallásközönségünk egészben és tagjaiban épen fennáll, szellemi és anyagi ügyeiben nem hanyatlott, nem ingadozott, sőt gyarapodott.

A vallás-erkölcsi élet az esperesi vizsgálatokról felterjesztett jegyzőkönyvek szerint kielégítő, az egyes ekkleziákban háborgások, perlekedések nem fordultak elő.

Az ekkleziái vagyonának kezelése, ügyeiknek intézése a méltóságos E. Főtanács által hozott törvények és az E. K. Tanács kormányzó intézkedései szerint folyván, különös intézkedések nem váltak szükségessé, egyedül legvagyonosabb bölöni szép ekkleziánkat illetőleg volt kénytelen E. K. Tanácsunk szigorubb intézkedéseket tenni; a főgondnok méltóságos Dániel Gábor ur elnöktele alatt oda kiküldött bizottmány jelentése nyomán örömmel jelenthetjük, miszerint a nyugtalanítóknak mutatkozó jelenségek részben elenyésztek, s a tett és teendő intézkedések nyomán jövőre is elenyésznek.

Legutóbbi jelentésünkben jeleztük, hogy Segesvárt leányekklezia van alakulóban; ez évben az alakulás végrehajtatott, miként ezzel a tárgysorozat rendén a m. E. Főtanács tüzetesen fog foglalkozni; Brassóban is megalakult az egyház s azt E. K. Tanácsunk 19 s 74—1885. k. i. szám alatt tárgyalta, de az ekklezia végleges szervezését akkorra halasztotta, mikor a főtisztelendő püspök ur Háromszék körünkben püspöki vizsgálatot fog tartani.

Az utóbbi időkben alakult ekkleziáink közül a budapesti, a főtisztelendő püspök ur által ottan f. évi mártius 8-án tartott vizsgálatról szóló 115—1885. k. i. E. K. Tanácsi szám alatt tárgyalt jegyzőkönyv szerint a hivek számában és vagyonban szépen meggyarapodott. Mig ugyanis budapesti ekkleziánkban az alaku áskor a lelkek száma 202 volt, a jelzett vizsgálat alkalmával 370 volt; s mig vagyona akkor mondhatni csekélység volt, a püspöki vizsgálat alkalmával templomépítési, állandó kepealap és lelkészi alap czimeken 18,897 frt 57 kr tőkéje volt az ekkleziának, az 1019 frt 30 kr értékben felvett ingóságokon kívül.

Hódmezővásárhelyi hasonlóan új leányekkleziánk népessége 168 lélek, vagyona 4000 frt teherrel egy telekben és temetkező helyben 5200 frt, ingóságokban 175 frt.

Nagyszebeni 40—45 számra menő unitárius hiveink egyházi és vallásos gondozását E. K. Tanácsunk ez idő szerint 97—1885. k. i. számú végzésével szebeni ev. ref. pap t. Nagy Zsigmond ur gondozására bizta.

Törzsekkleziáink vagyona azon alapjaikon kívül, melyek közpénztárunkban kezeltetnek, az 1884. év végével pénzben 178,540 frt 79 kr volt. A takarékmagtárokban 21,804 véka. Összes ekkleziáink

a püspöki vizsgálat alatt állók kivételével 74,493 frt bevétel és 67,928 frt kiadás mellett csak 6565 forintot gazdálkodtak meg, jelentékeny kiadásokat vevén építkezésekre.

Ezen summás kimutatásból láthatólag ez évben is tetemesen gyarapodott törzsekklezsiáink pénzvagyona, valamint magtárai. Azonban ez évben is sajnálattal tapasztalta E. K. Tanácsunk, mennyire hátrányos, hogy vallásközönségünk tagjainak igen nagy része pénzben és gabonában adósa legyen az illető ekklezsiáknak; ezért közgazgatási uton oda hatni érzi kötelességének, hogy ekklezsiáink kamat és egyéb meggazdálkodható jövedelmeiket pénzintézeteknél helyezték el. Melegen ajánlja ezt a méltóságos E. Főtanácsnak és különösen körülményeink figyelmébe.

A vallásos buzgóságból egyes ekklezsiáinknak ez évben is tett számos adományok közül kiemelendőnek tartjuk nyugalmazott ministeri titkár: Incze Mihály afiának négy megjelölt célra — melyek a budapesti ekklezsia, nagyajtai papság, kolozsvári tanárok és papok özvegyei — 3600 frtban tett szép adományát és alapítványait.

Néhai Szalacsy Farkas végrendeletében vallásközönségünkről is megemlékezvén, E. K. Tanácsunk 259—1884. k. i. szám alatt az elhalt özvegyéhez részvétiratot intézett s a hagyatékot illetőleg a szükséges lépéseket megtette; ez ügyben több nem történt, hogy anyagi tekintetben hová fejlődik, az bizonytalan; de mégis kedves előttünk a néhainak végrendeletében vallásunk iránt nyilvánuló szép vonzalma.

A tárgysorozat nyomán a tárgyalás rendén a mlgs. E. Főtanács is éppen oly sajnálattal fogja teljesíteni azt a kötelességet, mint E. K. Tanácsunk, hogy belső ember afiai ellen indított fegyelmi kérésekkel lesz kénytelen foglalkozni. Három ily fegyelmi kérést van a tárgysorozatban; egyik pap afia ellen indított fegyelmi kérést még tárgyalás alatt áll.

Angolhoni hitbéli afiaival való viszonyunk és érintkezésünk az eddigi szívélyes.

A brit és külföldi unitárius társulat titkára f. évi május 21-ről a főtisztelendő püspök urhoz intézett levelében jelezvén, hogy a londoni papnöveldejökbe most már egy tanulót elfogadhatnak, a tanuló küldését sürgette. E. K. Tanácsunk 145—1885. k. i. szám alatt kifejezte e nemes szándékért a maga méltányoló elismerését és köszönetét, de kijelentette, hogy mivel a jelzett intézetbe küldésre kijelölt ifju a múlt évben nem mehetett fel és felmenetele általában kérdésessé vált, mert a theologiai tudományoktól eltérőleg más irányba terelte tanulmányozását; s mert akkor e célra készült papnöveldek nem állott rendelkezésünkre, kértük, hogy az 1886. év őszén fogadjanak el tanulót, egyszersmind intézkedtünk a küldésre szükséges teendőkről.

Örvendünk, hogy e szép gyümölcsökben termékeny intézmény ujba életbe lépik.

Sajnálattal jelenthetjük, hogy E. K. Tanácsunk és amerikai afiai közt való viszony és érintkezés, miként a múlt évben jelentettük,

ez évben is szünetelt, óhajtandó, hogy jelen E. Főtanácsunk nyomán az érintkezés ismét megkezdődjék.

A br. Baldácsy Antal-féle alapítvánnyal tüzetesen fog a mlgs. E. Főtanács foglalkozni. Az E. K. Tanácsnak nagy örömére szolgál, hogy azon ígéretünk, hogy ez alapítvány a legközelebbi jövőben életbe fog lépni, teljesedett. A tett és előterjesztendő intézkedések szerint ugyanis ez alapítvány jövedelmének élvezése már az 1886. évvel megkezdődvén, megkezdődik annak vallásközönségünkre most még ki sem számítható jelentékeny áldásos hatása.

A hazai más egyházfelekezetekkel, jelesen protestans afaival kedvező érintkezési pont és kapocs a br. Baldácsy-alapítvány. Irt testvéregyházak közleményeiket nekünk is rendszeren megküldötték; óhajtandó, hogy e testvéries figyelmet iskolai értesítőinken kívül még egyéb közleményeinkkel, jelen E. Főtanácsi üléseink jegyzőkönyveinek megküldésével viszonzozhatnók.

Hazai kormányunkkal és a különböző közigazgatási közegekkel való viszonyunk szabályszerű.

Hazánk Királyhágón tul való részében pár kir. törvényszék, sőt kir. tábla és Curia végzésével az a kérdés merült fel, hogy hazánk-nak a szoros értelemben vett erdélyrészen kívül eső részeiben lakó unitárius hiveink nem tartoznak házassági törvényszékeink alá. Egy specialis esetből E. K. Tanácsunk 69—1885. k. i. szám alatt a válás- és közigazgatási kormányhoz intézett memorandumában a tényállás részletes és alapos felfejtése mellett felkerlte minister őnagyméltóságát vallásfelekezetünk azon törvényes joga védelmére, hogy házassági törvényszékeink illetősége a magyar szent korona összes országaira fentartassék.

Ez ügy még tárgyalás alatt áll.

Ismeretes a mlgs. E. Főtanács előtt, hogy a törvényhozás felsőházáról alkotott törvény szerint vallásközönségünk is képviselve lesz a felsőházban. Ezt illetőleg a belügyi kormánytól még semmi értesítést sem kaptunk; ez idő szerint mint hivatalában idősebb, méltóságos Dániel Gábor urnak kell e czimen a felsőház tagjának lenni.

Elvett javainkra vonatkozó követelésünkkel jelenleg foglalkozó bizottmányt 150—1885. k. i. szám alatt megsürgettük ugyan véleménye beadására, de ez meg nem történvén, a kérdés tárgyalás alatt áll.

Iskoláinkról szóló jelentések és kimutatások, meg értesítők a méltóságos E. Főtanács asztalán állanak; tüzetesen fogja azokat tárgyalni. Itt kolozsvári meg kereszturi iskoláinkat illetőleg örömmel állíthatjuk, hogy az 1883. évi XXX. törvény által teremtetett viszonyokhoz való alkalmazkodás minden megrázkodás és lényeges akadályok nélkül eszközölhető. Ez iskoláinkat az illető tankerületi főigazgatók az év folytatában a törvényintézkedése nyomán meglátogatták és megnyugvásunkra semmit sem kifogásoltak, csak kereszturi főiskolánknál találta a főigazgató a tanerőt kevésnek; a minek igaz-

ságát fájdalom nemcsak arra, hanem kolozsvári főiskolánkra nézve is el kell ismernünk.

Tordai iskolánkban a hatóságunk alatt való részben, az E. K. Tanács vizsgáló biztosai útján értesült a tanításról és nevelésről; sőt a polgári iskolai részt illetőleg is; megnyugtathatjuk ezek nyomán a méltóságos E. Főtanácsot az iránt, hogy a nagyméltóságú közoktatási kormányval kötött szerződésünk nyomán előállott viszonyok között vallásfelekezetünk növendékei e közös tanintézetben kellő módon tanulhatnak.

Népiskoláink égető sebe még mindig, hogy az illető gyermekek közül sokan nem járnak iskolába s a feljárók is sokat mulatnak; ez a baj, a felterjesztett jelentésekből megállított számok, adatok szerint nemcsak tisztán felekezeti iskolánkra vonatkozik, az állami megközségi iskolákban éppen abban az arányban nem járnak hitünk sorsosainak gyermekei, mint felekezeti iskoláinkban.

Ez évben is pár iskolánk községivé meg államivá változott, jelenleg 30 tisztán felekezeti oly iskolánk van, melyekben mestereink tanítók, s 14 olyan, a melyekben pap afiai egyszerű mint tanítók is. Pénzügyi viszonyainkat illetőleg örömmel jelenthetjük, hogy E. K. Tanácsunk a kiadásokkal a megállított költségvetés keretében maradhatott, mindamelllett, hogy az iskola mellett levő ház fedelének átalakítására és más épületeinkre tetemes költséget kellett fordítanunk. Lukácsfalvi közelebről szerzett birtokunk bérlete az 1886. évi április 24-én lejárván azon időtől kezdődőleg bérbé adtuk 12 évre évi 5000 forint haszonbérért a bérlő tartozván minden adókat hordozni. Így sikerült, hogy a jószág megvásárlására fordított pénz, mely pénzügyintézetnél vagy értékpapirban 5%-ot hajtott legfeljebb, most tisztán 6%-ot hajt s a mellett az ezer holdnyi erdők a bérletnek nem tárgyai, s de a melyek pedig most is adnának, de idővel bizonyosan kellő jövedelmet adnak, s mert a bérleti szerződésben javításokról és beruházásokról is gondoskodva van, s mert a bérlet hitünk sorsosa és egyh. tanácsos Nagy Sámuellel köttetett: teljesen reméljük és hiszszük, hogy e birtok a bérlet tartama alatt értékben gyarapodni fog. Ladamosi jószágunk bérlete hasonlóan lejár az időben, még nincs ugyan új bérletbe adva, de az utóbbi időben történt jelentkezések nyomán kilátásunk van e birtokunknak is előnyös haszonbérbe adása iránt.

Midőn a kolozsvári iskolánkkal szembe levő ház megvásárlását bejelenteni szerencsénk volt, jeleztük miszerint e vásár megtételére, kiválóan az iskolánk tágosítása vezetett; ezt pedig úgy értettük hogy azt a telket és házat a melyen jelenleg püspökünk és egy tanárunk szállásol az iskolához csatoljuk. Mivel pedig lakszobáink kevés száma, tantermeink hiánya s az, hogy könyvtárunkat nincs hová elhelyeznünk, e terv végrehajtását nagyon sürgetik, végrehajtására egy lépést tettünk az által, hogy a püspöki lakást f. évi october 1 napjától kezdődőleg áttettük a jelzett ház emeleti helyiségének egy részébe; az ürességbe jövőendő mostani püspöki lakást egy évre kiadtuk bérbé.

Megnyugvással jelenthetjük, hogy az ez ügyben végrehajtott pénzműveletek nyomán közpénztárunk és erre vonatkozó költségvetésünk nem alterálódik.

Ez évben is bonyolítottunk le conferált követeléseket, a körülmények szerint lehető engedékenységgel járván el conferáló affiaval szemben.

Belső ember affainak nyugdíjintézete ez évben, daczára a tetemes nyugdíjazásoknak, örvedetesen előhaladott, mig ugyanis a mult E. Főtanács alkalmával az alap, a bevárandó hátrálékokkal együtt 28,251 frt 79 kr. volt, most az alap állása a bevárandó hátrálékokkal együtt 24,087 frt 6 kr.

E tetemes gyarapodást eszközölte a mult évi tetemes bevételi többlet; eszközölte az, hogy Keresztur kör a Pálffy Dénesné-féle alapítvány 983 frt 11 kr. kamatait ide ajánlván, az a közpénztárból a nyugdíjintézet pénztárába befolyt; gyarapodott azért, hogy Torda-Aranyos-kör az alap gyarapítására felajánlott 500 frtot tényleg befizette a nyugdíjintézeti pénztárba.

Az alap ez örvedetes gyarapodásából némileg indokoltnak látszik a több oldalról nyilvánított azon óhajtás, hogy a nyugdíj egység emeltessék; E. K. Tanácsunk ez emelést ez idő szerént nem ajánlja; elismeri ugyan, hogy a 100 frt nyugdíj egység kevés; de biztosan állithatni, hogy azon 3 pap affiai számára, kik ez évben nyugdíjba léptek az eddigi egyharmad kepe helyett valóságos jótétemény; helyökbe lépett affiai pedig az egyharmad kepevel nem rövidítették meg, a nyugdíjintézet már most is mindkét félre valóságos haladás.

Való, hogy midőn a nyugdíjintézetet terveztük 15 évet határoztunk arra, hogy az alap 30,000 forintra növekedjék s akkor lép-jék életbe, s most a mellett, hogy élvezése megindult a kegyes óhaj-tásképpen szereplő 30,000 frt mégis meg lesz, néhány év alatt.

Azonban minden ügynek meglevén egyiptomi bujdosása, melyben egy nemzedék szebb jövő reményében nélkülöz és tűr, e nélkülözést és türelmet ajánlja rövid időre E. K. Tanácsunk e tárgyalás alatt álló ügyben.

Sajnos jelenségnek jelzi azonban az óhajtott jobb jövővel szemben E. K. Tanácsunk azt, hogy E. Fő- és Képviselő tanácsainknak a hátrálékok befolyására tett intézkedéseiknek nem volt meg ohajtott eredményök. Mig ugyanis a mult évben 1408 frt 50 krt f. évi augustus 1-én 2012 frt 75 krt tett az eklésiák és belső emberek évi járulékaiknak hátráléka.

Óhajtandó e visszasság megszüntetése.

Kovácsi Antal
közig. és tanügyi jegyző.

*

3. Főpapiszéki jelentés.

Az E. K. Tanácsnak mint főpapitörvénytörvényszéknek 1884. évi működéséről van szerencsénk a következő jelentést tenni;

A főpapi törvénytörvényszék 1884. év folytán 6 rendes és 26 rendkívüli ülésben 152 jkönyvi szám alatt hozott 101 ítéletet és 21 vég-

zést, 30. sz. alatt a jegyzőkönyv megállítása jegyeztetvén. A 101. ítélet közül egy ellen sem történt főtanács eleibe felebbezés.

A végzések közül a fontosabbak, melyek a vegyes válóperekben követendő eljárásra vonatkoznak, külön felterjesztés alatt az egyh. főtanács eleibe jutnak.

Nagy Lajos,
egyh. főjegyző.

*

4. Elintézett ügyek.

1. Hosszas szolgálataik méltánylása mellett tisztességes nyugalomba bocsátottak Hadnagy Pál ny.-gálfalvi, Ferenczi József gagyai, s a kitünő egyh. beszédirő, Péterfi Sándor hévizi papok.

2. Új ekleziák alakultak: Segesvárt és Brassóban.

3. Tudomásul vétetett, hogy az E. K. Tanács beleegyezett abba, hogy a B. Baldácsy-alapítványt még terhelő adóság hosszabb idő alatt törlesztendő kölcsönné változtassék át, hogy az alapítvány élvezése már az 1886. évben megkezdődjék, helyeselte a főtanács az E. K. Tanács azon ajánlatát is, hogy az alapítvány átruházási illetékét az egyenjogu 11 egyházkerület egyenlő mértékben hordozza.

Vallás közönségünknek ez ügyben meghatalmazottjaiul kijelöltettek újból, a püspök, meg Hajós János, póttagul Gál Jenő afiai.

4. Az esperesi hivatalra megerősítettek és feleskettettek Csegezy László bágyoni, meg Török Aron f.-rákosi papok; köri felügyelő gondnokká Szentkirályi Árpád.

5. Gyöngyösi István afia az esperesi hivatal viselése alól sok hasznos és szép szolgálatai által szerzett bokros érdemei szives méltánylása mellett.

6. Incze Mihály szép adományait 3600 frtban a főtanács a maga részéről is köszönettel fogadta.

7. A belső emberek nyugdíj egysége a f. évre is 100 frtban állított meg. Nyugdíjra felvétellett 3 kiszolgált pap, 4 özvegy és 5 árva.

8. A számvevőszék ujra szervezetett s elnöknek megválasztott Barla Domokos, számvevőnek Gyulai Árpád, pénztárvizsgálóbiztosnak az eltávozott Szabó Mózes helyébe Bágyi Kálmán.

9. Az államsegélyből adatott bélyegekre, a kolozsvári második papság fizetésébe, a budapesti ekleziának, a belső emberek, meg tanárok nyugdíjintézetének együtt 1118 frt 26 kr. Belső emberek és ekleziások tőketartozása kamatának fedezésére 2717 frt 74 kr. Ily tőketartozások törlesztésére 504 frt. Vallásitanításért Brassóban, S.-Szent-Györgyön, Baróthon, Sz.-Udvarhelyt és Segesvárt 180 frt. Segedelemül egyes ekleziásoknak 480 frt.

10. A D á v i d F e r e n c z-alap kamataiból adatott a tőke gyarapítására 215 frt 18 kr. Irodalmi czélra, s illetőleg az egyh. törvények leendő codificációjára 100 frt. Tizenkét csekély jövedelmű belső embernek 310 frt. Kilencz özvegynek és árvának 80 frt.

11. A közpénztárnok által kezelt különböző alapokról szóló számadások felülvizsgáltattak és helyeseknek találtattak, s a kitünő

kezelésért Benczédi Gergely pénztárnoknak elismerését fejezte ki a Főtanács. A tordai és kereszturi gymnasiumok számadásai is helyeseknek találtattak.

12. Nyugdíjintézeti pénztárnok, Jánosi Gergely megvizsgált és helyesnek talált számadása szerint az alap 1884. végével volt 18,885 frt 85 kr. Bevárandó hátralékban 2488 frt 75 kr. 1885. augusztus első napján az alap 24,087 frt 6 kr.

13. A nevelésügyi bizottmány által összeállított statisztikai táblázat szerint 1431 tanköteles gyermek nem jár iskolába, s a 12—15 évesek közül még többen nem iskoláznak, — az E. K. Tanács kötelességükké tette a papoknak és tanítóknak, hogy vizsgák alkalmával adjanak kimutatást arról, hogy mely gyermekek miért nem jártak iskolába. Megrendelte, hogy a mely körben nincsenek tanügyi bizottmányok, mulhatlanul alakíttassanak, mivel az ily köri bizottmányok, a hol vannak, szép sikerrel munkálkodnak. Felhivattak pap afiai, hogy kivált a fejlettebb 12—15 éves növendékek sikereesebb módon való tanításáért maguk is vegyenek részt a tanításban.

Részünkről óhajtanódnak, tartjuk s egyszersmind felkérjük paptársainkat, hogy kivált téli estéken vegyék gyakorlatba az E. K. Tanács azon korábbi intézkedését, hogy öszszegyűjtte ekklézsiáinkban a fiataltságot, olvasással és beszéddel iparkodjanak szellemileg és erkölcsileg foglalatostkodtatni, művelni.

Megrendeltetett, hogy a leányekklézsiákban szétszórt növendékek vallásos oktatásáról pap afiai gondoskodjanak.

Kolozsvári fő-, tordai meg kereszturi középiskoláink öszszes népessége 426 volt; kik közül unitárius 273, más vallásu 153.

Az országban más gymnasiumokban és más hasonfoku szakiskolákban együtt 73 unitárius növendék tanult.

14. Az E. K. Tanács a legközelebbi főtanácshoz adjon véleményt, illetve törvényjavaslatot a képviseleti rendszer továbbfejlesztésére, jelesen körí és központi hatóságainknak ez alapon való szervezésére.

15. Kiváló tárgya volt a gyűlésnek az E. K. Tanácsnak azon indítványa, hogy kolozsvári meg kereszturi gymnasiumaink számára állami segedelmet kérjünk; az E. K. Tanács által e tárgyban a közoktatási kormányhoz intézendő felterjesztést az E. Főtanács elfogadta és annak beadására a főtisztelendő püspök ur elnöklete alatt bizottmányt nevezett ki.

16. Kolozsvári iskolánk helyiségei nem levén elégségesek, meghatározta, hogy vallásközönségünknek most püspöki és egy tanári lakul szolgáló épületes telke az 1886. évi octoberben csatoltassék ez iskolához; ennek eszközlésére a püspöki szállás már most elhelyeztetett vallásközönségünk ujonnan vásárolt telkére.

17. Kolozsvári isk. igazgatónak ujonnan megválasztatott Kovács János; székely-kereszturi isk. igazgatónak Sándor János.

18. A tordái gymn. igazgatóság azt a felterjesztést tevén, hogy szüksége van egy törvényben jártas tagra, a nevezett igazgatóság tagjának megválasztatott Csegezy Mihály járásbiró afia.

19. A főrendiház újraszervezésével egyházunk részéről az egyházi és a világi elnökök — a püspök és a főgondnok — közül a hivatalában idősebb tagságot nyervén, a főtanács midőn nagy örömmel vette tudomásul az országos törvény e méltányos intézkedését, ez idő szerint Dániel Gábor főgondnokot jelentette be a belügyministernek a főrendiházba való meghívásra.

20. A vallasközönség 1886. évi költségvetése 26,597 frt 18 kr bevétellel és 26,675 frt 22 kr kiadással, tehát 78 frt 4 kr fedezet-hiánynyal állítottatott meg.

Vagyoni állás:

Közalapnál	226,448	frt	—	kr
Kisebb alapoknál	131,689	"	11	"
Elkülönített Angustinovics-alap	16,643	"	—	"
Administratio kezén	9556	"	76	"
Könyvtári és physik. muzeum- alap	6185	"	73	"
Koncz János-féle ösztöndíj ala- pok közül a kolozsvári . . .	19,676	"	86	"
tordai	9584	"	96	"
kereszturi	8447	"	83	"
toroczkói	4481	"	31	"
Kórházi alap	5336	"	46	"
Tanári nyugdíj-alap	28,978	"	38	"

— I.

BÖLÖNI FARKAS SÁNDOR LEVELEIBŐL.

(XXVI—XXXI.)

XXVI.

Tisztelt Nagyságos asszonyom!

Örvendek, hogy megint szerencsém volt Nagyságod levelét tisztelhetni. — — — — —

A mi a szállás dolgát illeti, a Nagysád által kijelelt szállások ekként állnak: 1° a gr. Bethlen Károly kertjét Banó vette volt ki több esztendőre, maga lakik ott 's a mint hallám, meg is vette 5000 ezüsten. 2° br. Kemény Miklós házát Augustinovics Cons. birja 1400 fr. házbérbe. 3° Kristoph házát megvette Szábel 's az utsza felé való részt kivette gr. Kemény József 1000 forinton. 4° gr. Bethlen János k.-utczai házát megvette gr. Mikes (a vak) 's maga lakja. 5° Schillingné házát br. Kemény Ferencz birja 1000 forinton. 6° br. Wesselényi Józsefnél br. Bánffy László birja az alsó szegletet. 7° gr. Bethlen Domokos házából tálán elmegyen br. Bánffyné, mivel 1000 fr. alol nem adják tovább.

Ezekből átlátni méltóztat Nagyságod, hogy a kijegyzett szállások egyikéhez sem lehet remény, de Kolozsvárt két esztendő óta annyira megrágtáltak a szállások, hogy a Nagyságod által határozott áron, kivált a várban, olly minéműségű szállást kapni lehetetlen, 's 1000 fr. alol nem is lehet várni, hogy oly minéműségűeket kapni lehessen. Találtam csak ugyan kettőt, u. m. a M. utszában a Toppler házánál öt szoba, konyha, istálló, szekérszin, pincze, az ára 320 ezüst. Van még a doctor Szöcs házánál egy kiadó szállás, melyet hasonlólag jónak gondolok. De még bővebben fogok utána járni, 's mivel a Nagysád mentől elébbi lejövetelét¹⁾ reméllem, akkor mindeneket közleni fogok.

Gr. Wassné ő nagysága is indul e napokban Trestióra. Boronkainé is itt vala 's tegnap hirtelen visszatért.²⁾ Itt minden halgatásban van, ő Herczegsége³⁾ váratik vissza a jövő hónapban. Én is menyek talán Borszékbe.

¹⁾ Frimont Gyulay Grófné még ekkor Stiriában volt.

²⁾ Sz. Wass Klára grófnő, gr. Wass György testvérnéje, első férje Bárcey volt. Kassán, utóbb Debreczenben s végül megint Kassán lakott. Lelkes, áldozatkész honleány volt.

³⁾ Estei Ferdinánd főherczeg.